

253-iasis lietuvių policijos batalionas (1943–1944)

Nacių okupacijos metais Lietuvoje buvo suformuoti 23 lietuvių policijos batalionai. Kai kurių batalionų istorija (pvz., 1(13)-ojo ir 2(12)-ojo) gana detaliai nušviesta publicistikoje ir istorinėje literatūroje, apie kitus beveik nieko nėra rašyta. Viena tokių „baltųjų dėmių“ policijos batalionų istorijoje galima laikyti ir 253-įjį lietuvių policijos batalioną, veikusį 1943–1944 m. Sovietinio laikotarpio publicistikoje ir istorijos veikaluose dažniausiai buvo domimasi tais batalionais, kurie dalyvavo civilių gyventojų (žydų ir kitų tautybių) žudynėse. Tai atitiko tuometinę komunistų partijos liniją demaskuoti „lietuvių buržuazinių nacionalistų“ nusikalstamą veiklą. Tie batalionai, kurie panašioje veikloje „nepasižymėjo“, dažniausiai buvo paliekami užmarštyje. Straipsnio tikslas – atkurti mažai žinomą lietuvių policijos batalionų istorijos fragmentą – 253-iojo bataliono veiklą.

BATALIONO FORMAVIMAS IR MOKYMAS 1943 M. VASARĄ

Bataliono įsteigimo priežastys ir formavimo aplinkybės nėra gerai žinomos. Tačiau bendra politinė situacija Lietuvoje buvo tokia, kad vokiečių okupacinei valdžiai reikėjo vis daugiau karinių ir policinių pajėgų tolydžio stiprėjančiam sovietų ir lenkų partizanų judėjimui slo-

pinti. Partizaninis judėjimas ypač stiprus buvo Rytų Lietuvoje ir Vakarų Baltarusijoje, t.y. vadinamajame Vilniaus krašte.

Buvęs 253-iojo bataliono kuopos vadas Mykolas Asipauskas savo parodymuose sovietų saugumui teigė, kad jis 1943 m. gegužės 13 d. buvo pašauktas atlikti tarnybos ir išsiųstas į Kauną. Čia jis buvo įtrauktas į naujai formuojamą ypatingą dalinį, kuriam vadovavo vokiečių majoras Legneris. Gegužės mėn. antroje pusėje šio dalinio kariai buvo aprengti vokiškomis uniformomis ir išsiųsti į Prienus¹. M. Asipausko liudijimą patvirtina ir autentiški 253-iojo bataliono dokumentai, saugomi Lietuvos centriname valstybės archyve (toliau – LCVA). Juose rašoma, kad batalionas gegužės 21 d. iš Kauno persikėlė į Marijampolę (buvusias Lietuvos kariuomenės kareivines), o gegužės 25–26 d. iš Marijampolės atvyko į Prienus ir apsiėjo miestelio pakraštyje esančiose kareivinėse. 253-iajam batalionui buvo priskirti vokiečių policijos pareigūnai Augustas Pelludatas, Emilis Endriejatas ir Augustas Rateki. Batalionui tuo metu laikinai vadovavo 4-osios kuopos vadas kpt. Vladas Aižinas, anksčiau tarnavęs 14-ajame lietuvių policijos batalione Šiauliuose². Prienuose batalionas buvo kariškai mokomas. Kareiviai buvo supažindinami su ginklais, vyko šaudymo ir rikiuotės pratybos. Tuo metu batalionas

turėjo apie 200 žmonių. M. Asipauskas buvo paskirtas kuopos vadu, kuopoje buvo 80 žmonių. Kariai buvo ginkluoti rusiškais šautuvais, be to, kuopa turėjo tris lengvuosius kulkosvaidžius³. Į batalioną vis atvykdavo naujų karininkų ir kareivių. Birželio 2 d. atvykęs iš 2-ojo bataliono kpt. Ferdinandas Gedvila (kituose dokumentuose rašoma Gedvilas) buvo paskirtas 1-osios kuopos vadu, o iš 5-ojo bataliono atvykęs lt. Aleksandras Stančikas paskirtas laikinai eiti bataliono vado adjutanto pareigas⁴. Iš 14-ojo bataliono atkeltas kpt. Stasys Vasiūnas birželio 7 d. buvo paskirtas 4-osios kuopos vadu⁵, liepos 15 d. laikinai einantis 3-iosios kuopos vado pareigas lt. Jonas Paliulionis buvo perkeltas į bataliono štabą, o jo pareigas perėmė lt. Augustas Stelmokas⁶. 253-iojo bataliono vado pareigas nuo birželio 1 d. iki liepos vidurio laikinai ėjo kpt. Vladas Židžiūnas⁷. Rugpjūčio pradžioje batalionas praktiškai buvo suformuotas ir apmokytas. Tuo metu jame buvo 10 karininkų, 29 karininkai kandidatai, 51 puskarininkis ir 350 kareivių, iš viso – 440 vyrų⁸.

BATALIONO VEIKLA VILNIAUS KRAŠTE 1943 M. RUGPJŪČIO–GRUODŽIO MĖN.

1943 m. rugpjūčio 5 d. 253-iasis batalionas baigė reguliary mokymą ir gavo užduotį vykti iš Prienų į Vilniaus kraštą. Vokiečių tvarkos policijos vado Lietuvoje 1943 m. rugpjūčio 4 d. įsakymu batalionas privalėjo saugoti derliaus nuėmimo metu valstybinius dvarus nuo sovietų ir lenkų partizanų puolimų. Rugpjūčio 5 d. batalionas išvyko į Kauną ir

kitos dienos vakare (rugpjūčio 6 d.) traukiniu atvyko į Vilnių. Bataliono štabas turėjo likti Vilniuje, 1-oji kuopa vykti į Eišiškių apskritį, 2-oji – į Ašmenos, 3-ioji – į Svyrių, o 4-oji kuopa išsidėstyti Vilniaus ir Trakų apskrityse⁹.

Rugpjūčio 8–9 d. bataliono kuopos užėmė joms skirtus atsparos punktus Vilniaus krašte. Štabas įsikūrė Vilniuje, Rasų gatvėje. Štabe tuo metu buvo 5 karininkai, 1 karininkas kandidatas, 8 puskarininkiai ir 11 kareivių¹⁰.

Tvarkos policijos vado Lietuvoje įsakymu 253-iajam batalionui buvo paskirta atskiroji kuopa (*Sonderkompanie*). Ji buvo įjungta į batalioną ir gavo 5-osios kuopos pavadinimą. Į batalioną kuopa atvyko rugpjūčio 16 d. ir taip pat ėmė saugoti dvarus Vilniaus krašte¹¹. Bataliono kuopos buvo išskaidytos būreliais po 6–8 karius atsparos punktuose ir turėjo kautis su kur kas gausesnėmis sovietų ir lenkų partizanų jėgomis.

Rugpjūčio 7 d. septyni 1-osios kuopos kariai atmušė sovietų partizanų puolimą Rakliškių dvare. Po savaitės (rugpjūčio 14 d.) aštuoni 2-osios kuopos kariai apgynė nuo partizanų Ažukalnių (Zahorze) dvarą*. Rugpjūčio 25 d. eidamas tarnybą žuvo 1-osios kuopos jaunesnysis kareivis Jonas Kazlauskas. Po trijų dienų jis buvo palaidotas Vilniuje, Vingio karių kapinėse¹². Rugpjūčio 28 d. susirgus bataliono vadui kpt. Vladui Žibui, bataliono vado pareigas laikinai perėmė kpt. F. Gedvila (iki rugsėjo 7 d.)¹³. Rugpjūčio 29 d. partizanai puolė Šemetovščiznos (Svyrių aps.) atsparos punktą. 3-iosios kuopos vadas, pasitelkęs papildomų jėgų – 17 latvių policininkų, nukubėjo į pagalbą besiginantiems lietuvių kariams. Persekiodamas atsitrauku-

* Bataliono dokumentuose vyrauja lenkiški vietovių pavadinimai. Ten, kur straipsnio autoriui nepavyko nustatyti lietuviškų vietovardžių, palikti nelietuviški kaimų pavadinimai. Taip pat iš dokumentų ne visur aišku, apie kuriuos partizanus kalbama – lenkų ar sovietų.

sius partizanus, jungtinis lietuvių ir latvių būrys juos pasivijo prie Janievičių kaimo (Janiewiczze). Susidūrimo metu buvo nukauti penki partizanai. Lietuviai ir latviai nuostolių nepatyrė¹⁴. Už kautynėse parodytą drąsą bataliono kariai apdovanoti ordinais ir kitais pasižymėjimo ženklais. Šiaip jau vokiečių okupacinė valdžia nenoriai ir retai įvertindavo lietuvių karinius nuopelnus ir šykštėjo jiems apdovanojimų. Laikinais einantis 4-osios kuopos vado pareigas lt. J. Juozas Jablonskis rugpjūčio 19 d. už pasižymėjimą ir narumą kovoje su bolševikais buvo apdovanotas Narsumo ir pasižymėjimo ženklu Rytų tautų kariams¹⁵.

Rugsėjo 6 d. 3-iosios kuopos saugomą Šaikūnų dvaro atsparos punktą puolė 46 gerai ginkluoti partizanai. Lietuvių kariams partizanų puolimą pavyko atremti. Kautynių metu buvo sužeistas gynybai vadovavęs jaunesnysis puskarininkis Petras Platakis. Bataliono vadas P. Platakiui pareiškė tarnybinę padėką¹⁶.

Rugsėjo 12 d. prie Liubartų kaimo (Eišiškių aps.) partizanai užpuolė ir nušovė iš Rakliškių dvaro atsparos punkto einančius 1-osios kuopos vadą F. Gedvilą ir vokiečių policininką Hoppe'ę. Puskarininkiui Vyšniauskui pavyko pabėgti į atsparos punktą, o F. Gedvilo žmona tikriausiai pateko į partizanų rankas. Rugsėjo 15 d. F. Gedvilas buvo palaidotas Vilniuje, Rasų kapinėse, lietuvių karių skyriuje. 1-osios kuopos vado pareigas laikinai perėmė j. lt. Bonifacas Guzas¹⁷.

Rugsėjo 15 d. apie 150 partizanų puolė Baltininkų (Bolcieniki) atsparos punktą. 1-osios kuopos vadas suspėjo apie tai pranešti Šalčininkuose stovinčiam motorizuotam žandarmerijos daliniui. Atvykęs į pagalbą žandarmerijos ir lietuvių policijos būrys Liubartų kaime užklupo apie 50 besiilsinčių partizanų.

Partizanai iš kaimo buvo išvyti. Per susišaudymą lietuviai nuostolių nepatyrė. Gyventojų pasakojimu, keli partizanai buvo sužeisti¹⁸.

Tą pačią dieną (rugsėjo 15 d.) apie 200 lenkų partizanų puolė Rakliškių dvaro atsparos punktą. Lietuvių igula atsišaudydama traukėsi į Eišiškes. Susitikę skubančius į pagalbą policininkus, lietuviai grįžo į Rakliškes pasiimti ten paliktų daiktų ir surasti dingusį būrio vadą Vyšniauską. Grįžtančiam būriui vadovavo jaunesnysis puskarininkis Daukša. Pakeliui į Rakliškes prie Jundiliškių (Jundziliszki) kaimo lietuvių būrys vėl susidūrė su partizanais. Priešo puolimas buvo atremtas. Traukdamiesi partizanai paliko du vežimus su pagrobtu gyventojų turtu ir į nelaisvę paimtą Jausinų kaimo seniūną. Lietuvių būrys toliau persekiojo partizanus ir vėl susidūrė su didele vokiškomis uniformomis vilkinčių lenkų partizanų vora. Po susišaudymo abi pusės iš mūšio pasitraukė. Civilių gyventojų pasakojimu, partizanai nusivežė šešis nukautus ir septynis sužeistus saviškius. Kautynių metu buvo sunkiai sužeisti jaunesnieji kareiviai Albinas Asipauskas (po kelių dienų jis mirė ir buvo palaidotas Eišiškėse) ir Pratkevičius. Sugrįžęs į Eišiškes lietuvių būrys rado būrio vadą viršilą Vyšniauską, kuriam pavyko nuo lenkų partizanų pabėgti. Kautynėse pasižymėjo kareiviai Daukša, Pratkevičius, Pusvaškis, Babeckis¹⁹.

Rugsėjo 15 d. 253-iasis batalionas gavo Tvarkos policijos vado įsakymą nutraukti derliaus saugojimą ir rugsėjo 18 d. persikelti į Vidžių rajoną (Švenčionių aps.). Bataliono štabas su 1-ąja, 2-ąja ir 4-ąja kuopomis iš Vilniaus išvyko traukiniu, 3-ioji kuopa turėjo vykti į Vidžius, o 5-oji – į Tverečių²⁰. Žygio į Vidžius metu iš bataliono pasišalino apie

20 karių (daugiausia iš 2-osios kuopos). 253-iasis batalionas gavo užduotį saugoti buvusią Lietuvos–Baltarusijos sieną nuo Bervetos upelio iki Drūkšių ežero šiaurėje ir neleisti partizanams veržtis į Lietuvos teritoriją. Šį ruožą penkios bataliono kuopos pasidalijo į mažesnes atkarpas²¹. Bataliono štabas įsikūrė Vidžiuose. Rugsėjo 20 d. 2-osios kuopos kareiviai prie Uscie kaimo nušovė du sovietų partizanų patrulius. Kitą dieną tos pačios kuopos barą aplankė vokiečių žandarmerijos pulkininkas Hachtelis, jis pagyrė sovietų partizanus nušovusius bataliono karius²². Rugsėjo 24 d. iš Hachtelio vadovaujamos kovos su partizanais grupės štabo batalionas gavo įsakymą sunaikinti Uscie kaimą, kuriame slėpdavosi partizanai: pastatus sudeginti, o gyventojus iškeldinti. Tą pačią naktį kaimą puolė sovietų partizanai, bet puolimas buvo atremtas. Rugsėjo 25 d. Uscie kaimas buvo sudegintas. Operacijoje dalyvavo 35 2-osios kuopos kariai. Ūkio gėrybės buvo nuvežtos į numatytą punktą, o žmonės perduoti vokiečių valdžios organams²³. Rugsėjo 28 d. batalionas gavo užduotį išvalyti mišką Bohino ežero (Baltarusija) rajone. Akcijoje dalyvavo keturios 253-iojo bataliono kuopos ir 3-ioji 9-ojo bataliono kuopa²⁴.

1943 m. rugsėjo mėn. buvo pakeista nemažai 253-iojo bataliono karininkų. Rugsėjo 4 d. Pranas Urbutis perdavė 2-osios kuopos vado pareigas lt. Valaičiui, o pats išvyko į Prienus²⁵. Nuo rugsėjo 17 d. 2-osios kuopos vado pareigas pradėjo eiti iš 9-E* bataliono atkeltas kpt. Pranas Počebutas, o 1-osios kuopos vadu tapo taip pat iš 9-E bataliono atkeltas lt. Balys Šimkonis²⁶. Atkeltas iš 255-ojo bataliono kpt. V. Aižinas

1943 m. spalio 6 d. buvo paskirtas 4-osios kuopos vadu²⁷.

Spalio mėn. 253-iasis batalionas toliau tęsė sovietų partizanų ir jų rėmėjų naikinimo akcijas Vidžių rajone. Spalio 9 d. kariai gavo užduotį išvalyti miško ruožą į vakarus nuo linijos Dubrovka, Stavrovas, Bohino ež., Dlugi ež. (Baltarusija). Batalionui akcijos metu buvo priskirta 9-ojo bataliono 3-ioji kuopa ir latvių motociklininkų būrys. Batalionas buvo pavaldus vokiečių žandarmerijos vado Lietuvoje plk. Hachtelio grupei. Besislapstantys kaimų gyventojai buvo suiminėjami ir perduodami vokiečių valdžios įstaigoms. Vėliau didelė dalis iškeldintų gyventojų buvo vežami prievartos darbams į Vokietiją. Kaimus, kuriuose slėpdavosi partizanai, smarkiai bombarduodavo vokiečių aviacija²⁸.

Spalio 18 d. 253-iojo bataliono štabe Bučianų (Bucziany) kaime buvo sušauktas dalinių vadų pasitarimas. Į jį atvyko pats Ostlando SS ir policijos vadas gen. F. Jeckelnas. Jis pareiškė padėką bataliono karininkams ir kareiviams už atliktą akciją²⁹.

Spalio 22 d. 253-iasis batalionas gavo įsakymą užimti naujas dislokacijos vietas: 1-oji kuopa – Padysnis (Podzisna), 2-oji – Vidžiai, 3-ioji – Hermanovščizna, 4-oji – Nova Vieš (Nowa Wieś), 5-oji – Tverečius. Bataliono štabas įsikūrė Vidžiuose. Kiek vėliau kuopų dislokacijos vietos buvo pakeistos: 1-oji kuopa įsikūrė Tverečiuje, 2-oji – Adutiškyje, 5-oji – Kamajuose³⁰. 253-iasis batalionas, priklausdamas Hachtelio grupei, operacijas prieš sovietų partizanus Vidžių, Drūkšių ir Kazėnų rajone vykdė nuo 1943 m. rugsėjo 20 d. iki spalio 22 d. Pasibaigus operacijoms batalionas vėl

* Ersatz – atsargos batalionas.

perėjo Tvarkos policijos vado Lietuvoje žinion³¹. Yra žinoma, jog per valymo akciją 5-oji kuopa sulaukė 49 partizanų rėmėjus, 1 partizaną ir 1 žydą, kuriuos perdavė Švenčionių apskrities policijai³². Kitų kuopų atitinkami duomenys nėra žinomi. Pasibaigus vietovių valymo akcijai, batalionui buvo duotas įsakymas saugoti Lietuvos–Baltarusijos pasienį ir neleisti sovietų partizanams slinkti į Lietuvą³³.

Lietuvių karių santykiai su vokiečių kariais nebuvo labai geri. Tai liudija vienas tragiškas atvejis. 1943 m. lapkričio 1 d. Tverečiuje kilus konfliktui vokiečių karininkas nušovė 5-osios kuopos eilinį Česlovą Akromą, nes šis karininką pavadino „vokiška kiaule“. Tik įsikišus kuopos vadui M. Asipauskui, vokiečių karininkas išvengė susidorojimo³⁴.

Lapkričio mėn. įvyko didžiausios 253-iojo bataliono kautynės su sovietų partizanais. Lapkričio 19-osios naktį ir 20-ąją apie 300 sovietų partizanų („Kalinino“, „Suvorovo“ ir „Čiapajevo“ brigados) puolė Kamajų mokykloje įsikūrusią 253-iojo bataliono 5-ąją kuopą, kuriai vadovavo lt. M. Asipauskas. Lietuvių kariai išbėgo iš mokyklos ir užėmė žiedinę gynybą. Susišaudymas truko 20–25 minutes. Kautynių metu žuvo 22–33 sovietų partizanai, tarp jų būrio vadas papulkininkis Maksimovas. Partizanų puolimas buvo atremtas. Buvo sužeisti penki lietuvių kariai: puskarininkis Vladas Kalasauskas, jaunesnysis puskarininkis Juozas Bartkus, eilinis Aleksas Davolga, jaunesnieji kareiviai Alfonsas Kongelis ir Romualdas Naikauskas³⁵.

Lapkričio 30 d. bataliono vado įsakyму 5-oji kuopa buvo pasiųsta į Svyrių apskritį saugoti dvarų³⁶. 1943 m. gruodžio 5 d. 5-osios kuopos kariai išsidėstė šiuose dvarų atsparos punktuose: Ornia-

nai (7 žm.), Parčevas (4 žm.), Kuricynas (10 žm.), Bonifacio (10 žm.), Dubnikai (12 žm.), Gervėčiai (10 žm.), Palionys (Polany) (9 žm.), Romaniškės (8 žm.), Komorovas (7 žm.), Bolkovas (21 žm.), Varnionys (6 žm.), Marguciškės (8 žm.), Svyriai (kuopos vadas M. Asipauskas ir 2 žmonės). Iš viso Svyrių ir Ašmenos dvaruose buvo dislokuota 115 5-osios kuopos karių. Beveik visi atsparos punktai turėjo po 1–2 kulkosvaidžius ir po 4–10 granatų³⁷. Kitos bataliono kuopos lapkričio mėn. taip pat saugojo dvarus įvairiose Vilniaus krašto vietovėse. Eišiškių apskrityje 83 253-iojo bataliono kariai saugojo dešimt dvarų, Ašmenos apskrityje dvylika dvarų saugojo 98 kariai, Vilniaus apskrityje vieną dvarą – 4 kariai ir Švenčionių apskrityje vieną dvarą – 7 kariai³⁸.

Gruodžio 2 d. batalionas gavo operatyvinį įsakymą Vilniaus krašte imti darbininkus darbams Vokietijoje ir derliaus nuėmimo metu saugoti dvarus. 1-oji ir 2-oji kuopos buvo perduotos Vilniaus apygardos komisaro ir apskričių viršininkų žinion. Akcijos metu abiem kuopoms turėjo vadovauti 2-osios kuopos vadas kpt. P. Počebutas. 3-ioji ir 4-oji kuopos privalėjo iš Dūkšto traukiniu grįžti į Vilnių, o po to vykti į Ašmenos ir Eišiškių apskritis saugoti dvarų. Abiem kuopoms žygio metu turėjo vadovauti 4-osios kuopos vadas vyr. lt. Martynas Cieminis. 5-oji kuopa, kaip minėta, tuo metu žygiavo į Svyrių apskritį³⁹. Gruodžio pradžioje 4-oji kuopa išsidėstė šiuose dvaruose: Baltininkuose (Bolcieniki) – 10 žmonių, Rakliškėse – 12, Padvarėje (Podwaryszki) – 6, Gaičiūniškėse (Gojcieniszki) – 10. 1944 m. sausio 3 d. 2-ojoje kuopoje buvo 80 žmonių, tarp jų 10 kuopos štabe, visi kiti – dvarų atsparos punktuose. Be

to, 4-oji kuopa laukė pastiprinimo – 40 žmonių, kuriuos planavo išsiųsti į Pagirių, Sakališkės (Sokolenszczyzna), Ūtos (Huta), Anuliškių, Tribonių (Trybance) ir Versekos dvarus⁴⁰. Bataliono kuopos buvo išskaidytos nedidelėmis grupelėmis dvaruose ir privalėjo atmušinėti daug pranašesnių lenkų ir sovietų partizanų antpuolius. Kadangi batalionuose trūko žmonių, 1943 m. gruodžio mėn. buvo leista priimti savanorius. Verbuoti savanorius pavesta 1-ajai ir 2-ajai kuopoms. Norintieji stoti į batalioną privalėjo pristatyti vietos policijos išduotą ištikimybės liudijimą ir darbo biržos pažymėjimą. Savanoriai su dokumentais buvo siunčiami į bataliono štabą. Į batalioną buvo priimami tik 1918–1924 m. gimę vyrai⁴¹.

Dvaruose dislokuotoms bataliono grupėms jau gruodžio viduryje teko susikauti su partizanais. Gruodžio 12 d. bataliono sargybiniai susidūrė su rogėmis važiuvusiais partizanais. Per susišaudymą žuvo du partizanai ir vienas sužeistas buvo paimtas į nelaisvę. Lietuviai nuostolių nepatyrė⁴². Iki metų pabaigos didesnių susidūrimų su partizanais nebuvo.

BATALIONO KOVOS SU LENKŲ IR SOVIETŲ PARTIZANAIS 1944 M. SAUSIO–LIEPOS MĖN.

1944 m. pirmas pusmetis 253-iajam batalionui buvo itin sunkus. Rytų Lietuvoje masiškai išplitęs partizaninis judėjimas kėlė daug rūpesčių civilinei valdžiai ir batalionų kariams. Beveik nebūdavo dienos, kad kariai nesusidurtų su sovietų arba lenkų partizanais. Beje, 253-iojo bataliono karius lydėjo sėkmė ir jie dažnai kautynėse laimėdavo. Sunkiomis

sąlygomis batalionas nepakriko ir iki pat sovietų kariuomenės įsiveržimo į Lietuvą išlaikė kovinę dvasią ir drausmę. Jau pirmą 1944 m. dieną (sausio 1-ąją) apie 100 sovietų partizanų puolė 4-osios kuopos saugomą Gaičiūniškių atsparos punktą. Dvarą saugojo tik aštuoni lietuvių kariai. Kautynių metu žuvo viršila Vincas Poškevičius, o jaunesnieji kareiviai Stonys ir Varkulevičius buvo paimti į nelaisvę, išrengti, sumušti, bet paskui paleisti. Eilinis Pranas Kumža dingo be žinios⁴³. Tomis pat dienomis 253-iasis batalionas patyrė dar kelias skaudžias netektis. Sausio 1 d. partizanai sušaudė 5-osios kuopos eilinį Praną Arlinską, o tos pačios kuopos kareivį Vincą Daubonį užbadė durtuvais. V. Daubonis buvo palaidotas Varnionyse, P. Arlinskas – Lentupyje, o V. Poškevičiaus lavonas nuvežtas į kuopos vadavietę Svyriuose⁴⁴.

Sausio 4 d. Rakliškių dvaro įgula (4-osios kuopos) surengė pasalą partizanams prie Kalitonių kaimo. Partizanai pasitraukė, du buvo nukauti. Gyventojų pasakojimu, partizanai su savimi nusivežė dar tris žuvusiuosius ir keliolika sužeistųjų. Lietuviai nuostolių neturėjo⁴⁵.

Sausio 7 d. naktį lietuvių kariai surengė pasalą partizanams netoli Pasalio (Posol) kaimo. Į pasalą pateko apie 40 ginkluotų partizanų. Per susišaudymą žuvo trys partizanai, buvo nušauti šeši arkliai⁴⁶. Partizanai pasitraukė. Tą pačią dieną lietuvių patrulis Gruštelės kaime susidūrė su 20 partizanų. Mūšyje žuvo keturi partizanai, lietuviai nuostolių neturėjo⁴⁷.

Sausio 11 d. 4-osios kuopos jaunesnysis puskarininkis Kanaverskas su eiliniu Petru Paulausku iš Anuliškių atsparos punkto vyko paimti maisto. Pakeliui juos užpuolė partizanai ir paėmė į ne-

laisvę. Kanaverskui iš nelaisvės pavyko pabėgti ir grįžti į dalinį, o eilinio Paulausko likimas nežinomas. Po dviejų dienų (sausio 13 d.) sargybos metu į krūtinę buvo sužeistas eilinis Zenonas Sipavičius⁴⁸.

Sausio 13 d. bataliono vadas išleido operatyvinį įsakymą Nr. 1 1-ajai, 2-ajai ir prie bataliono priskirtai jungtinei policijos kuopai. Įsakyme nurodyta, kad šios kuopos paliekamos vykdyti darbo jėgos rinkimo akciją ir trukdyti partizanų judėjimą. Šios trys bataliono kuopos buvo paliktos Švenčionių grupės vado žinioje. 1-osios kuopos štabas ir viena puskuopė (puskuope buvo laikomas 40 karių būrys⁴⁹) buvo palikta Vilniuje, antra puskuopė – Jašiūnuose. 2-osios kuopos štabas ir viena puskuopė turėjo įsikurti Valkininkuose, kita puskuopė – Rūdiškėse. Jungtinės kuopos štabas ir 50 karių turėjo vykti į Valkininkus, vienas būrys įsikurti Didžiosiose Rakliškėse (50 karių) ir vienas būrys – Paluknėje. Vėliau (1944 m. sausio 22 d.) operatyvinis įsakymas buvo papildytas ir pakeistas. Penkiolika jungtinės kuopos karių turėjo pereiti 4-osios kuopos vado žinion ir sustiprinti Rakliškių dvaro apsaugą, likusieji lygiomis dalimis buvo priskirti prie 1-osios ir 2-osios kuopų.

1-oji kuopa gavo užduotį įrengti Rūdiškių ir Valkininkų atsparos punktus, o 2-oji kuopa – Turgelių ir Šalčininkėlių atsparos punktus⁵⁰.

Užimtas naujas bataliono pozicijas be paliovos puolė sovietų arba lenkų partizanai. Bataliono kariai taip pat dažnai rengdavo žvalgybos reidus ir pasalas.

Sausio 17 d. Rakliškių atsparos punktas surengė pasalą prie Papiškės kaimo. 15-os policininkų būriui vadavo viršila Trečiokas. Kaime pasirodžius sovietų partizanams, prasidėjo kautynės.

Partizanai pasitraukė. Į nelaisvę buvo paimti du žydų tautybės partizanai. Vienas sunkiai sužeistas partizanas buvo pribaigtas, kitas perduotas Eišiškių policijai. Paimti du rusiški šautuvai ir viena granata⁵¹.

Sausio 18 d. 3-iosios kuopos viršila Kvaraciejus su aštuoniais kariais nuvyko į Svylelės (Swilowka) kaimą ir viename name užklupo keturis sovietų partizanus (tris vyrus ir vieną moterį). Namas buvo apšaudytas ir padegtas. Vienas mėginęs pabėgti partizanas buvo nušautas, kiti trys sudegė name. Pas nušautą partizaną buvo rasti sovietų karininko dokumentai. Per susišaudymą į koją sunkiai sužeistas jaunesnysis puskarininkis Špukas⁵².

Sausio 24 d. 5-osios kuopos vyrai vyko į Palionių dvarą parvežti kuliamosios mašinos. Pakeliui juos užpuolė ir nuginklavo lenkų partizanai. Lietuvių kariai buvo išrengti ir laikomi miške iki vakaro, po to paleisti. Kadangi jaunesnysis kareivis Juknys nemokėjo lenkiškai, tai buvo sumuštas. Vakare vyrai grįžo į savo atsparos punktą⁵³.

Sausio 25 d. partizanai puolė 3-iosios ir 4-osios kuopų atsparos punktus. Jie buvo atvykę plėšti Mikalovščiznos kaimą, bet 4-osios kuopos kariams atidenigus ugnį, pasitraukė. Per abu susirėmimus aukų nebuvo nė vienoje pusėje. Tą pačią dieną partizanai puolė 5-osios kuopos atsparos punktą Parčevo dvare. Partizanų puolimas buvo atremtas. Po susišaudymo rastas vieno partizano lavonas, kelis partizanus lietuviai paėmė į nelaisvę⁵⁴.

Sausio 26 d. bataliono 2-osios kuopos vadu buvo paskirtas kpt. Antanas Ruzgys⁵⁵.

Sausio 28 d. Palionių atsparos punkto viršininkas puskarininkis Stepas Ragauskas iš lenkų partizanų gavo ultima-

tumą pasiduoti. Prieš tai Ragauskas toki pat ultimatumą buvo gavęs iš sovietų partizanų. Palionių dvare tuo metu buvo tik devyni lietuvių kariai, ginkluoti vienu kulkosvaidžiu, aštuoniais šautuvais ir septyniomis granatomis. Neturėdamas pakankamai jėgų gintis, puskarininkis Ragauskas rengėsi apleisti atsparos punktą ir pasiuntė į Dudų kaimą kareivius Povilą Žemelį ir Praną Sakalauską, kad atvarytų arklių daiktams pervežti. Grįžęs Sakalauskas pranešė, kad jį ir Žemelį sulaikė lenkų partizanai ir liepė Ragauskui atvykti pas juos derybų. Ragauskas pats nevyko, bet pasiuntė kareivį Sakalauską pakviesti lenkų partizanus pasikalbėti į dvarą. Netrukus eilinis Sakalauskas grįžo su trimis ginkluotais lenkų partizanais. Dar neprasidėjus deryboms, staiga puolė sovietų partizanai. Tarp lenkų ir sovietų partizanų užvirė kautynės. Lenkų partizanų buvo apie 500, o sovietų – apie 60. Lenkai laimėjo ir paimtus į nelaisvę sovietus vėliau dvaro kieme sušaudė. Matydami, kad prieš tokią jėgą neatsilaikys, lietuviai pasidavė be mūšio. Lenkų partizanai paėmė ginklus, amuniciją, lietuvius išrengė iki baltinių ir jiems davė savo drabužius. Po to palydėjo iki Dudų kaimo ir liepė pranešti Kiemeliškių policijai, kad vasario 4 d. bus puolamos Kiemeliškės⁵⁶.

Sausio 29 d. apie 6 val. maždaug 150 sovietų partizanų (daugiausia žydų ir rusų tautybės) užpuolė ir sudegino Kaniūkų kaimą. Partizanai nužudė 35 ir sužeidė 15 kaimiečių. Gyvuliai taip pat buvo iššaudyti. Po valandos į Kaniūkų kaimą atskubėjo aplinkinių atsparos punktų 253-iojo bataliono kariai, bet partizanų jau nerado. Partizanai grasino taip pasielgti ir su Butrimonių, Jononių (Janiancy), Šaulių (Strzelce) ir Pasalio kaimais,

nes tų kaimų gyventojai lietuviai padeda policijai kovoti su sovietų partizanais⁵⁷.

Vasario 1 d. 253-iojo bataliono vadas išleido operatyvinį įsakymą Nr. 2. Jame nurodyta 5-ajai kuopai palikti atsparos punktus ir susitelkti Svyriuose kovai su partizanais. Uždavinį kuopa turėjo vykdyti bendradarbiaudama su 257-uju batalionu ir vokiečių žandarmerijos vadu. Tą pačią dieną dėl ligos į atsargą buvo paleistas 5-osios kuopos būrio vadas lt. Adolfas Janušonis⁵⁸.

Vasario 5 d. keturi 3-iosios kuopos lietuvių kariai iš Ašmenos į Naujasalio (Nowosiolki) dvarą lydėjo dvaro administratorių ir tarnautoją. Partizanai miške (apie 2 km nuo Naujasalio kaimo) surengė pasalą ir užpuolė karius. Dvaro administratorių, tarnautoją ir sužeistą vežiką partizanai ištarde paleido, o sužeistus lietuvių karius pribaižė vietoje. Žuvo jaunesnysis puskarininkis Daučiūnas bei kareiviai Orlickas, Milaševičius ir Valentinavičius. Kitą dieną žuvusiųjų lavonus paėmė j. lt. Vyšniausko grupė. Žuvusieji buvo nuvežti į Ašmeną⁵⁹.

Vasario 7 d. kpt. Ruzgys 2-ąją kuopą perdavė lt. Valaičiui, o pats išvyko į naują tarnybos vietą – Apmokymo dalį⁶⁰.

Vasario 8 d. naktį apie 50 partizanų puolė 3-iosios kuopos saugomą Baltupių dvarą ir reikalavo pasiduoti. Susišaudymas truko apie dvi valandas. Partizanų puolimas buvo atremtas. Lietuviai nuostolių neturėjo⁶¹.

Vasario 10 d. bataliono vadas išleido operatyvinį įsakymą Nr. 3. 3-iajai kuopai buvo įsakyta palikti atsparos punktus dvaruose, susirinkti Ašmenoje ir vykti į Vilnių. 4-ajai kuopai įsakyta palikti atsparos punktus dvaruose (išskyrus Rakliškių dvarą) ir perimti atsparos punktų saugojimą Šalčininkuose ir Karolinos dvare⁶².

Vasario 13 d. Turgelių atsparos punktą puolė partizanai. Po susišaudymo partizanai pasitraukė. Lietuviai nuostolių neturėjo⁶³.

Vasario 16 d. bataliono kariai šventė Vasario 16-ąją. Bataliono delegacija Vilniuje padėjo vainiką Antakalnio karių kapinėse, kuriose buvo palaidota kelios dešimtys žuvusių lietuvių karių. Vakare įvyko šventinis koncertas Filharmonijos salėje. 5-oji kuopa Vasario 16-ąją atšventė Svyriuose kartu su 257-uoju batalionu ir civilinės valdžios atstovais. Buvo padėti vainikai ant žuvusių karių kapų ir pasakytos iškilmingos kalbos⁶⁴.

Vasario 19 d. 4-osios kuopos kariai iš Rakliškių atsparos punkto žvalgybinio reido metu susidūrė su partizanais, kurie atsišaudydami pasitraukė į mišką. Kariai išlaisvino partizanų pagrobtą Graužiškių policijos punkto policininką Antaną Utmaną. Bėgdami partizanai paliko arklį su vežimu⁶⁵.

Vasario 22 d. bataliono vado operatyviniu įsakymu jungtinė policijos kuopa, iki tol priklausiusi 253-iajam batalionui, nuo 1944 m. kovo 1 d. paskirta Vilniaus apygardos SS ir policijos vado žinion⁶⁶. Jungtinę policijos kuopą sudarė iš apskričių komandiruoti viešosios policijos tarnautojai. Jie 1943 m. rugsėjo 17 d. buvo pasiųsti į Svyrių, Ašmenos ir Eišiškių apskritis saugoti dvarų 6–8 savaitėms, tačiau išbuvę 11 savaičių nebuvo paleisti, bet išsiųsti į Švenčionių apskritį gaudyti žmonių darbams į Vokietiją. Daug jungtinės policijos kuopos karių į Švenčionis neišvyko, nes iš tarnybos pasišalino. Baigusi užduotį Švenčionių apskrityje, 1944 m. sausio 19 d. jungtinė kuopa kartu su kitomis 253-iojo bataliono kuopomis išvyko į Vilniaus ir Eišiškių apskritis kovoti su partizanais. Ten ši kuopa buvo išskirstyta po kitas

bataliono kuopas. Jungtinės policijos kuopos vadas vasario 10 d. prašė lietuvių policijos ryšių karininko kuopą išformuoti ir policijos pareigūnus grąžinti į nuolatines tarnybos vietas. Į prašymą buvo atsižvelgta ir kovo 1 d. jungtinė policijos kuopa buvo išformuota, o policininkai grąžinti į savo tarnybos vietas⁶⁷.

Vasario 22 d. bataliono vado operatyviniu įsakymu Nr. 4 2-oji kuopa privėlė palikti Šalčininkėlių ir Turgelių atsparos punktus ir įrengti atsparos punktą Pakrėpės (Pokrėpe) kaime (apie 20 km į šiaurės vakarus nuo Jašiūnų)⁶⁸. Vokiečių majoro Königo įsakymu j. ltn. Vyšniausko vadovaujama puskuopė (54 žmonės) persikėlė į Rūdninkų miestelį, 5-oji kuopa užėmė Dobrovlianą (Dobrowlany) dvarą⁶⁹.

Vasario 23 d. už narsumą kautynėse su partizanais 2-osios klasės karo nuopelnų kryžiumi su kardais (*Kriegsverdienstkreuz*) buvo apdovanoti šie 253-iojo bataliono kariai:

- 1) 1-osios kuopos j. puskarininkis Povilas Stankus;
- 2) 3-iosios kuopos viršila Augustas Palvinis;
- 3) 3 -iosios kuopos j. puskarininkis Justas Latakas;
- 4) 3-iosios kuopos j. puskarininkis Petras Platakis;
- 5) 3-iosios kuopos jaunesnysis kareivis Henrikas Ginevičius.

Tai buvo pirmieji 253-iojo bataliono kariai, apdovanoti šiuo garbės ženklu⁷⁰.

Tą pačią dieną (vasario 23-ąją) iš 8-ojo bataliono atkeltas kpt. Vladas Patašius buvo paskirtas 3-iosios kuopos vadu. Be to, į batalioną buvo atkelti šeši sanitarijos puskarininkiai, kurių batalionui anksčiau labai trūko⁷¹.

Vasario 26 d. nuo galvos sužalojimo karo ligoninėje mirė puskarininkis Vla-

das Raila. Po kelių dienų jis buvo palaidotas Antakalnio karių kapinėse⁷².

Kovo 5 d. viršilos Kazlausko vadovaujama karių grupė (35 žmonės) vykdė kaimų žvalgybą ir susidūrė su 30–40 lenkų partizanų būriu. Partizanai iš mūšio pasitraukė, vieną nukautą paliko, o tris sužeistuosius pasiėmė su savimi. Pas žuvusįjį buvo rasta nuotrauka ir žemėlapis iš Lenkijos istorijos vadovėlio⁷³.

Kovo 8 d. vakare Rakliškių atsparos punkto viršininkas viršila Trečiokas iš lenkų partizanų dalinio Nr. 510 (pasirašė dalinio vadas mjr. Klosas) gavo ultimatumą nedelsiant pasiduoti. Ultimatumą įteikė Paraistės (Porojsce) kaimo seniūnas. Jo teigimu, lenkų partizanų esą apie tūkstantį. Pas partizanus lietuviai išsiuntė savo parlamentarą policininką Vladą Juškėną, kuris grįžęs pranešė, kad ultimatumas pratęstas iki tos pačios dienos 23 val. Viršila Trečiokas ultimatumą atmetė. Lygiai 23 val. lenkų partizanai pradėjo šaudyti į atsparos punktą iš minosvaidžio. Lietuviai atsakė kulkosvaidžių ugnimi. Po to lenkų partizanai pasitraukė Butrimonių link. Lietuviai nuostolių neturėjo, priešo nuostoliai nežinomi⁷⁴.

Kovo 11 d. 4-osios kuopos 18 karių grupė, vadovaujama lt. Raulušaičio, Kiemeliškių palivarke užklupo partizanus. Kautynių metu vienas partizanas buvo nušautas. Tarp lietuvių lengvai buvo sužeistas jaunesnysis puskarininkis Kazys Kanaverskis ir kareivis Juozas Skridulis. Jie buvo išvežti į Vilnių⁷⁵.

Kovo 14 d. Maišiagaloje įsikūrusios 3-iosios kuopos būrys Sudervėje susikovė su gerai ginkluotu lenkų partizanų būriu. Keli partizanai buvo pasislėpę Sudervės klebonijoje. Lenkų partizanai pasitraukė Dūkštų kryptimi. Vienas lenkų partizanas buvo sužeistas ir kitą dieną mirė⁷⁶.

Kovo 15-ąją, keršydamis už Sudervės puolimą, lenkų partizanai Levydonių kaime sumušė iš Vidurio Lietuvos atkeltus lietuvius. Akovcai (lenkų partizanai) pareiškė, kad už vieną partizaną jie sušaudysią 100 lietuvių. Lenkų partizanų būrys keliaudavo iš vieno kaimo į kitą ir pasipildydavo naujais žmonėmis. Sudervės apylinkėje veikiančiame būryje buvo apie 400–600 žmonių, todėl atsparos punktai prašė pastiprinimo apsiginti nuo galimų partizanų antpuolių⁷⁷. Lenkų partizanai nusiuntė ultimatumą Maišiagalos atsparos punkto viršininkui bei Maišiagalos ir Paberžės valsčių viršaičiams. Partizanai pareiškė užpulsią Maišiagalą. Ultimatumas buvo perduotas apskrities ūkio viršininkui vokiečiui Horstui⁷⁸.

Kovo 16 d. iš Kauno atvyko Lietuvos apsaugos dalių ryšių karininkas gen. štabo plk. lt. Antanas Špokevičius. Jis perskaitė Tvarkos policijos vado Lietuvoje 1944 m. kovo 11 d. įsakymą, kad jam (A. Špokevičiui) pavesta rūpintis lietuvių policijos batalionų parengimu kautynėms, ir įsakė nuolatos rūpintis visų karių mokymu. A. Špokevičius kartu su mjr. Gruodžiu vizitavo 253-iojo bataliono štabą ir 1-ąją kuopą Rūdiškių atsparos punkte. Apžiūra gen. štabo plk. lt. A. Špokevičius liko patenkintas⁷⁹.

Kovo 28 d. bataliono atvykimo į Vilnių proga Vilniaus karininkų ramovėje įvyko bendras pobūvis. Jo metu sužinota, kad bataliono vadas kpt. V. Žibas iškeliamas į kitą tarnybos vietą. Šią žinią bataliono kariai priėmė kaip didelę netektį, nes jų vadas buvo taurus, energingas ir ryžtingas žmogus. Jis savo kariais rūpinosi kaip tikras tėvas. Pobūvyje dalyvavo ir bataliono ryšių karininkas Legneris, kuris sakydamas kalbą pabrėžė, kad kpt. V. Žibas esąs vertas užimti aukštesnes pareigas⁸⁰.

Kovo 29 d. bataliono 5-oji kuopa buvo panaikinta, dalis karių pervesta į 2-ąją kuopą, o likusieji išsiųsti į kitas kuopas. 2-osios kuopos vadu buvo paskirtas lttn. M. Asipauskas⁸¹.

Kovo 30 d. bataliono vadas davė įsakymą kovoti su lenkų partizanais Maišiagalos apylinkėse. Iki tol lenkų partizanų puolimai buvo tik atremiami, juos pulti ir naikinti nebuvo įsakymo. Partizanams pradėjus įžūliai siausti ir terorizuoti lietuvius, vokiečiai leido juos naikinti be pasigailėjimo⁸².

Kovo 31 d. bataliono štabas drauge su viena kuopa iš Vilniaus išvyko į Paberžę. Glitiškių dvare stovinti 4-oji kuopa gavo užduotį vykti į Sužionių bažnytkaimį ir sunaikinti ten esantį lenkų partizanų štabą ir dalinį. Nuvykusi į Sužionis, 4-oji kuopa partizanų nerado, bet suprato, kad vietos gyventojai partizanams yra palankūs⁸³.

Balandžio 2 d. lenkų partizanai apiplėšė Laurų vaikų namus ir Antavilio žemės ūkio mokyklą, po to pasitraukė į Liepalotų kaimą (3 km nuo Nemenčinės)⁸⁴.

Kovo pabaigoje–balandžio pradžioje 253-iojo bataliono kariai dalyvavo „Nordwest“ („Šiaurės vakarai“) operacijoje. Jos metu buvo suimtas lenkų partizanas Bronislavas Koženevskis (Bronislaw Korzeniewski) iš Paberžės. Kratos metu pas jį rastas lenkų partizanų ir turimų ginklų sąrašas, raštelis su partizanų štabo narių adresais, sąrašas asmenų (27 žm.), norinčių stoti į partizanus, ir 787 reichsmarkių, sumokėtų partizanų štabui, kvitas. Kvotos metu Koženevskis prisipažino, kad jis turėjęs užverbuoti į lenkų partizanus naujus žmones. Pagal surastus dokumentus ir Koženevskio parodymus buvo suimta 13 asmenų, be to, buvo laikinai sulaikyti trys įtariamai gin-

klų slėpimu asmenys⁸⁵. Pagal Paberžės policijos suteiktą informaciją buvo suimta dar 13 įtariamų priklausymu partizanams asmenų. Tų asmenų, kuriems pavyko pasislėpti, buvo suimti šeimos nariai. Juos ketinta laikyti suimtus tol, kol pasislėpę asmenys patys prisistatys policijai⁸⁶.

Balandžio 5 d. bataliono kuopos vykdė vietovių valymo akciją. 1-oji, 2-oji ir 3-ioji kuopos su priešu nesusitiko.

4-oji kuopa buvo suskirstyta į tris grupes. J. lttn. Raulušaičio vadovaujamą būrį (20 karių) prie Pavarpių kaimo užpuolė 200–250 partizanų. Į lygumoje gerai matomus lietuvius lenkų partizanai šaudė iš trijų lengvųjų kulkosvaidžių, automatų ir šautuvų. Priešo ugnis buvo tokia stipri, kad lietuviams teko trauktis į artimiausią vienkiemį. Jie užėmė patogesnes pozicijas ir nesileido priešo apsupami. Traukiantis sumaniai ir narsiai kovėsi jaunesnieji kareiviai Druteika ir Javtušenka. Partizanai nesėkmingai mėgino apsupti įsitvirtinusių lietuvius ir turėjo trauktis. Traukdamiesi partizanai pasiėmė septynis nukautus saviškius. Kautynės truko tris valandas. Lietuviai nuostolių neturėjo⁸⁷.

Balandžio 7 d. bataliono vadas išleido operatyvinį įsakymą Nr. 6. Jame buvo rašoma, kad į pietus nuo Maišiagalos ir į vakarus nuo linijos Maišiagala–Sudervė labai suaktyvėjo lenkų partizanų veikimas. Batalionui įsakyta aktyviai kovoti su partizanais. Pagal įsakymą 1-oji kuopa turėjo likti Paberžėje, 2-oji vykti į Maišiagalą, 3-ioji palikta Vilniaus srities apsaugos vado žinioje. 4-oji kuopa turėjo persikelti į Sudervę. Bataliono štabas iš Paberžės persikėlė į Maišiagalą⁸⁸.

Tą pačią dieną bataliono ryšių karininkas mjr. Karlas Legneris savo pareigas perdavė kpt. Räderiui⁸⁹.

Balandžio 9 d. aštuoni ginkluoti lenkų partizanai užėjo pas Eitminiškių kleboną Ambraziejų Jakavonį ir padarė kratą. Kratos metu surado kažkokius sudraskytus raštelius. Manoma, kad tai buvo lenkų partizanų sąrašai, nes klebonas buvo žadėjęs juos sudaryti. Partizanai A. Jakavonį suėmė ir vežėsi Družilių kaimo link. Važiuojant pakeliui prisijungdavo kiti partizanai, jų prisirinko apie 50. Įtarta, kad A. Jakavonį išdavė Eitminiškių bažnyčios vargonininkas Krečas. Pastarajam kartą bažnyčioje užgiedojo Lenkijos himną, Jakavonis pasitraukė nuo altoriaus ir išėjo iš bažnyčios. Tuo jis sukėlė lenkų neapykantą⁹⁰. Už Jakavonio suėmimą bataliono kariais buvo įsakyta paimti įkaitais naują Eitminiškių kleboną ir vargonininką Krečą, kuriam įskundus Jakavonis buvo suimtas. Eitminiškėse kariai suėmė tik kleboną, o vargonininkas su šeima pasislėpė. Jo sūnūs buvo išėję pas lenkų partizanus⁹¹. Kunigą Jakavonį lenkų partizanai nužudė, jo turtas buvo nuvežtas į Paberžę ir perduotas klebono šeimininkei Elžbietai Makauskaitei.

Balandžio 18 d. į Ažuolinės (Orzelowka) kaimą atvyko septyni ginkluoti lenkų partizanai; jie norėjo nužudyti ten gyvenančius lietuvius mokytojus, bet vietos gyventojų prašomi paleido⁹².

Vadovaujantis Tvarkos policijos vado Lietuvoje įsakymu, 1944 m. balandžio 18 d. 253-iojo bataliono pavadinimas (iki tol vadinosi apsaugos batalionu) buvo pakeistas į „Lietuvių policijos 253-F-batalioną“ (vokiškai „Litauische Polizei-F-Bataillon № 253“)⁹³.

Balandžio 24 d. 253-iojo bataliono 1-oji kuopa net keturis kartus kovėsi su lenkų partizanais Sužionių miestelyje ir jo apylinkėse. Kuopa buvo gavusi užduotį išvyti lenkų partizanus iš Su-

žionių miestelio ir paimti įkaitais aršesnius lenkų veikėjus. Iš 40 1-osios kuopos karių ir 11 Paberžės policininkų buvo sudarytas būrys, kuriam vadovavo viršila Striupaitis. Būrys buvo apginkluotas penkiais lengvaisiais rusiškais kulkosvaidžiais, rusiškais ir vokiškais šautuvais bei vokiškomis granatomis. Auštant (apie 4 val. ryto) lietuvių būrys puolė Sužionis. Miestelyje į nelaisvę buvo paimti du ginkluoti lenkų partizanai (Antonas Radziewiczus ir Witoldas Mitrowskis), kiti partizanai pasitraukė. Kautynėse pasižymėjo būrio vadas viršila Striupaitis: jis sužeidė vieną partizaną, pasirengusį šauti į lietuvių policininką, ir dar vieną partizaną suėmė. Traukdamiesi iš miestelio partizanai pasiėmė vieną nukautą saviškį. Lietuviai nuostolių neturėjo, jiems atiteko partizanų arklys, du pistoletai, dvi granatos ir partizanų vėliava. Iki 8 val. ryto bataliono kariai Sužionių miestelyje darė kratas. Be to, buvo suimtas vietos klebonas ir rūsyje pasislėpęs zakristijono sūnus Tomaszewskis. Išvykdamas iš miestelio prie kapinių (1 km į pietus nuo Sužionių) būrys vėl susidūrė su akovcais. Po 30 min. trukusio susišaudymo partizanai pasitraukė. Tą pačią dieną viršilos Striupaičio būrys dar du kartus susikovė su lenkais. Kautynėse prie kapinių pasižymėjo jaunesnysis puskarininkis Lukėnas ir kareivis Bratkevičius: daugiausia jų pastangomis partizanų puolimą pavyko atremti⁹⁴.

Balandžio 28 d. 3-ioji kuopa gavo pranešimą, kad Senujų Kietaviškių kaime (12 km į pietvakarius nuo Vievio) pasirodė 30 partizanų. Buvo skubiai sudaryta 19 karių komanda iš 3-iosios kuopos ir 6-ojo bataliono žmonių. Jai vadovavo 6-ojo bataliono ltn. Skrebys.

Vakare lietuvių būrys netoli Senujų Kietaviškių susidūrė su septyniais sovietų partizanais ir pradėjo kautynes. Partizanai traukėsi rytų kryptimi. Persekiodama partizanus lietuvių komanda perplaukė Strėvos upelį ir vijosi partizanus iki Anykščių ežero. Partizanai perplaukė ežerą ir tamsoje paspruko. Kautynių metu du partizanai buvo sužeisti, trys nuskendo plaukdami. Grobio buvo paimta kuprinė su 12 kg sprogstamosios medžiagos⁹⁵.

Tą pačią dieną neaiškiomis aplinkybėmis vokiečiai Vilniuje nušovė atostogaujantį 2-osios kuopos eilinį Zigmą Kisielių⁹⁶.

Balandžio 28 d. bataliono vadas kpt. V. Žibas savo pareigas perdavė kpt. Povilui Bareišiui. Atsisveikindamas kpt. Žibas išleido įsakymą ir padėkojo kariams. Jis 253-iajam batalionui vadovavo per visą bataliono kovų su partizanais laikotarpį (nuo 1943 m. rugpjūčio mėn.). Naujasis bataliono vadas kpt. P. Bareišis buvo atkeltas (1944 m. balandžio 12 d.) iš 254-ojo bataliono⁹⁷.

Gegužės pradžioje (iki 10 d.) 253-iojo bataliono 1-oji kuopa buvo Paberžėje, 2-oji – Maišiagaloje, 3-ioji – Vievyje, 4-oji – Raudondvaryje (Czerwony Dwor)⁹⁸. Gegužės 11 d. 4-oji kuopa persikėlė į Riešę ir ten pradėjo statyti gynybinius įtvirtinimus. Kitos kuopos liko senose dislokacijos vietose (Maišiagaloje, Paberžėje ir Vievyje)⁹⁹.

Gegužės 3 d. jaunesniojo puskarininkio Jono Tijušio vadovaujama 16-os karių grupė Varniškių (Woroniszki) kaime suėmė du lenkų partizanus – Władysławą Żukowską ir Bronisławą Karazniewiczų, Batriškių kaime buvo suimtas dar vienas lenkų partizanas – Józefas Tomaszewskis. Suimtieji buvo perduoti Riešės policijai¹⁰⁰.

Gegužės 7 d. 4-oji kuopa gavo žinią, kad Asiūklės kaime (Osiukla) plėšikauja lenkų partizanai. Ltn. M. Cieminio (4-oji kuopa) vadovaujamas 33 karių būrys pasivijo 20–30 lenkų partizanų būrį ir pradėjo kautynes. Buvo nukauti keturi partizanai, paimtas vienas rusiškas lengvasis kulkosvaidis, trys šautuvai ir du balnai. Lietuviai nuostolių neturėjo¹⁰¹.

Gegužės 12 d. batalionui buvo paskelbtas Tvarkos policijos vado Lietuvoje įsakymas, kad lietuvių apsaugos batalionams suteikiamas „Lietuvių policijos batalionų“ pavadinimas ir panaikinami iki tol buvę laipsniai bei įvedami vokiečių policijos pareigūnų laipsniai ir vokiškas pasisveikinimas¹⁰².

Gegužės 15 d. buvo pažymėtos 253-iojo bataliono įsteigimo metinės. Jokių iškilnių ir vaišių neruošta. Bataliono vadas išleido įsakymą, kuriuo karių pasveikino su pirmosiomis bataliono metinėmis¹⁰³.

Gegužės 30 d. bataliono vadas išleido operatyvinį įsakymą Nr. 9. Pagal įsakymą batalionas turėjo persikelti į Lieponių ir Onuškio rajonus. Kariams buvo duotas uždavinys dislokacijos vietose vykdyti žvalgybą, trukdyti partizanams veržtis į vakarus ir naikinti sutiktas partizanų grupes. Kariai turėjo susirinkti Vilniuje ir iš ten traukiniu vykti į Valkininkus, o po to žygiuoti į nurodytas dislokacijos vietas¹⁰⁴.

Vokiečių SS ir policijos vado Ostlande F. Jeckelno įsakymu 1944 m. gegužės 18 d. buvo suformuota policijos plk. ltn. Titelio vadovaujama kovos su partizanais Lietuvoje grupė (*Gruppe Titel*). Grupę sudarė vokiečių SS ir policijos 16-asis pulkas, 2-asis, 253-iasis ir 257-asis lietuvių policijos batalionai bei Eišiškių apskrities žandarmerijos postai. Titelio grupės štabo funkcijas perėmė

16-ojo pulko štabas, kuris įsikūrė Trakuose. 2-asis batalionas turėjo įsikurti Varėnoje, 253-iasis – Onuškyje (štabas ir dvi kuopos) ir Lieponyse (dvi kuopos). 257-asis batalionas buvo pasiųstas į Semeliškes (štabas ir viena kuopa) bei Aukštadvarį (dvi kuopos). Batalionai gavo užduotį dislokacijos vietose įrengti žiedinės gynybos įtvirtinimus¹⁰⁵.

Birželio 1 d. 253-iojo bataliono štabas su 3-iaja ir 4-ąja kuopomis atvyko į Onuškę, o 1-oji ir 2-oji kuopa – į Lieponis.

Birželio 3 d. 2-oji kuopa kartu su dviem vermachto grupėmis naktį išėjo į žvalgybą. Žvalgybos metu įvyko susidūrimas su partizanais. Du partizanai buvo nukauti, vienas sužeistas ir paimtas į nelaisvę. Lietuviai nuostolių nepatyrė¹⁰⁶.

Birželio 4 d. plk. ltn. Titelis įsakė 253-iajam batalionui (per ryšių karininką Hertzelį) sunaikinti sovietų partizanų stovyklą Rūdninkų girioje į pietus nuo Onuškio¹⁰⁷. Remdamasis Titelio įsakymu, bataliono vadas 1944 m. birželio 5 d. išleido operatyvinį įsakymą Nr. 10. Jame buvo nurodyta, kad sovietų partizanai Rūdninkų girioje į pietus nuo Onuškio yra įsirengę stovyklą, kurioje, informatorių žiniomis, yra apie 300 partizanų. Ltn. M. Asipausko vadovaujamos kuopoms (1-oji ir 2-oji) duotas uždavinys užimti barą nuo Taučionių iki Kietaviškių. 3-ioji ir 4-oji kuopos iš Onuškio turėjo šukuoti mišką ir sutiktą priešą sunaikinti. Baigus užduotį, visi bataliono kariai turėjo susirinkti Onuškyje¹⁰⁸. Atrodo, ši operacija nepavyko, nes šukuojant mišką partizanų nerasta.

Birželio 9 d. plk. ltn. Titelis įsakė dviem 253-iojo bataliono kuopoms iš Lieponių ir Onuškio persikelti į Rūdiškes. Kuopos gavo užduotį kartu su vermachto daliniais trukdyti partizanų ju-

dėjimą iš Rūdninkų girios šiaurės vakarų ir vakarų kryptimis bei saugoti geležinkelius¹⁰⁹.

Birželio 12 ir 13 d. 2-oji ir 3-ioji kuopos atvyko į Rūdiškes¹¹⁰. Čia kariai statė įtvirtinimus ir rengė žvalgybos reidus.

Birželio 15 d. 2-osios kuopos 63 kariai kartu su vermachto būriu vykdė akciją Mačiulaitės kaime. Vokiečių įsakymu buvo sudeginti keli namai, o jų gyventojai atvaryti į Rūdiškes ir perduoti vietos policijai¹¹¹.

Birželio 17 d. pasaloje buvusi karių grupė naktį apšaudė pro šalį einančius partizanus; vienas buvo sužeistas ir paimtas į nelaisvę, kiti pabėgo¹¹².

Birželio viduryje 253-iasis batalionas gavo įsakymą iš Onuškio ir Rūdiškių persikelti prie Lentvario–Varėnos geležinkelio: štabas ir 4-oji kuopa – į Pučkornės (Puszkarnia) kaimą, kitos kuopos – į Juoduosius Kalvius (Czarne Kowale), Pamerkius (Pomerecz) ir Baltąją Vokę¹¹³.

Birželio 21 d. 2-oji ir 3-ioji kuopos atvyko į Pamerkius ir pradėjo įtvirtinimo darbus. 1-oji kuopa iš Lieponių persikėlė į Juodųjų Kalvių kaimą¹¹⁴.

Liepos 2 d. bataliono vadas P. Bareišis gavo plk. ltn. Titelio įsakymą pasitraukti iš atsparos punktų ir sunaikinti bataliono įrengtus atsparos punktus¹¹⁵.

253-iojo bataliono pakutiniųjų savaitių veikla nėra detalai žinoma. Buvęs kuopos vadas M. Asipauskas parodymuose sovietų saugumui pasakojo, kad batalionas per Lentvarį ir Trakus išvyko į Kauną. Vokiečių įsakymu batalionas buvo iškeltas keliolika kilometrų už Kauno statyti gynybinių įtvirtinimų. Po 17–20 dienų (liepos pabaigoje) 253-iasis batalionas išsiųstas į Šilavotą (apie 12 km į vakarus nuo Prienų). Batalionui atvykus

į Šilavotą, M. Asipauskas su 10 kareivių grupe dezertyravo (liepos 31 d.)¹¹⁶.

Liepos viduryje Kaune, Panemunės kareivinėse, buvo sutelkti 2-asis, 9-asis, 253-iasis ir 257-asis batalionai. Iš šių batalionų buvo suformuotas 1-asis lietuvių policijos pulkas. Batalionų numeriai palikti tie patys, tik 9-asis batalionas pertvarkytas į ūkio dalinį. Pulko vadu paskirtas gen. štabo plk. lt. A. Špokevičius¹¹⁷.

Liepos 29 d. 1-asis pulkas buvo perkeltas į Šilavoto rajoną statyti gynybinių įtvirtinimų. Liepos 30 d. sovietų tankai pralaužė fronto liniją tarp Kauno ir Prienų. Gresiant apsupimui pulkas gavo įsakymą trauktis Pilviškių, vėliau – Kudirkos Naumiesčio kryptimi. Besitraukiančius pulko dalinius vokiečiai sulaukė ir įsakė organizuoti gynybą Didvyžių rajone. Iš sulaikytų 1-ojo pulko dalinių vokiečiai sudarė dvi kuopas (vieną iš 253-iojo bataliono, kitą – iš 257-iojo), maždaug po 90 vyrų. Šioms kuopoms vadovavo kavalerijos mjr. Bronius Belnaravičius. Liepos 31 d. sovietai puolė Didvyžius, bet buvo atmušti. Kitą dieną prasidėjo smarkus sovietų puolimas. Vokiečiai ėmė trauktis. Mjr. B. Belnaravičiaus vadovaujamos kuopos pasitraukė į Kudirkos Naumiestį. 1944 m. rugpjūčio 1 d. vakare 1-asis pulkas (prie jo buvo prijungti ir 253-iojo bataliono likučiai) peržengė Lietuvos–Vokietijos sieną ir

atvyko į Tilžę. Čia pulkas rugpjūčio pradžioje buvo nuginkluotas. Puskarininkiai ir kareiviai buvo paskirti į vokiečių aviacijos dalinius, o karininkai išsiųsti į Dresdeną¹¹⁸. Taip baigėsi 253-iojo policijos bataliono istorija.

IŠVADOS

253-iasis batalionas veikė apie 14 mėnesių (nuo 1943 m. gegužės pradžios iki 1944 m. rugpjūčio). Beveik metus laiko (nuo 1943 m. rugpjūčio pabaigos) batalionas dalyvavo kovose su sovietų ir lenkų partizanais. Susidūrimai su partizanais dažniausiai baigdavosi bataliono karių pergalėmis. Batalionui pavyko išvengti itin skaudžių pralaimėjimų ir netekčių. Iki pat veikimo pabaigos 253-iasis batalionas iš esmės išsaugojo drausmę ir kovingumą, be to, bataliono kariai per visą gyvavimo laikotarpį neįvykdė didesnių karo nusikaltimų, nedalyvavo žydų ir kitų tautybių civilių gyventojų žudynėse. Tiesa, batalionui teko dalyvauti žmonių gaudynėse darbams į Vokietiją Švenčionių apskrityje, kariai suėmė kelias dešimtis sovietų ir lenkų partizanų rėmėjų ir sudegino keliolika namų. Tačiau turint galvoje sudėtingas to meto aplinkybes, šie veiksmai buvo reliatyviai švelnūs ir nereikšmingi.

Nuorodos

¹ M. Asipausko 1944 m. rugsėjo 17 d. tardymo protokolas, Lietuvos ypatingasis archyvas (toliau – LYA), baudžiamoji byla Nr. 45787/3, l. 15.

² Lietuvos centrinis valstybės archyvas (toliau – LCVA), f. R-666, ap. 1, b. 6, l. 16, 19.

³ M. Asipausko 1944 m. rugsėjo 17 d. tardymo protokolas, LYA, baudžiamoji byla Nr. 45787/3, l. 15.

⁴ 253-iojo bataliono vado 1943 m. birželio 2 d. įsakymas Nr. 7, LCVA, f. R-666, ap. 1, b. 6, l. 61.

⁵ 253-iojo bataliono vado 1943 m. birželio 7 d. įsakymas Nr. 11, *ibid.*, l. 156.

⁶ *Ibid.*, l. 131.

⁷ *Ibid.*, l. 60, 104.

⁸ *Ibid.*, b. 8, l. 125 a. p.

⁹ *Ibid.*, b. 6, l. 38.

¹⁰ *Ibid.*, b. 8, l. 125–125 a. p.

- ¹¹ Ibid., b. 6, l. 76.
- ¹² Ibid., l. 65 a. p., 74.
- ¹³ Ibid., l. 75.
- ¹⁴ Ibid., b. 8, l. 121–121 a. p.
- ¹⁵ Ibid., b. 6, l. 128.
- ¹⁶ Ibid., l. 34.
- ¹⁷ Ibid., l. 125, b. 8, l. 118.
- ¹⁸ Ibid., b. 8, l. 118 a. p.
- ¹⁹ Ibid., l. 116–116 a. p.
- ²⁰ Ibid., l. 116 a. p.–117.
- ²¹ Ibid., l. 117 a. p.
- ²² Ibid., l. 115.
- ²³ Ibid., l. 114–114 a. p.
- ²⁴ Ibid., l. 113.
- ²⁵ Ibid., l. 120 a. p.
- ²⁶ Ibid., b. 6, l. 27.
- ²⁷ Ibid., b. 8, l. 114 a. p.
- ²⁸ Ibid., l. 110–110 a. p.
- ²⁹ Ibid., l. 108 a. p.
- ³⁰ Ibid., l. 106 a. p.–107.
- ³¹ Ibid., b. 6, l. 22, b. 8, l. 107.
- ³² Ibid., b. 8, l. 106.
- ³³ Ibid., l. 105 a. p.
- ³⁴ Ibid., l. 105; J. Vaičiulio 1944 m. rugpjūčio 28 d. tardymo protokolas, LYA, baudžiamoji byla Nr. 45787/3, l. 35.
- ³⁵ M. Asipausko 1944 m. rugsėjo 24 d. tardymo protokolas, ibid., l. 23–24; LCVA, f. R-666, ap. 1, b. 8, l. 102; ibid., b. 6, l. 63.
- ³⁶ 253-iojo bataliono vado 1943 m. lapkričio 30 d. raštas 5-osios kuopos vadui, ibid., b. 4, l. 240.
- ³⁷ 253-iojo bataliono 5-osios kuopos išsidėstymo planas, ibid., b. 5, l. 161, 162.
- ³⁸ Ibid., b. 4, l. 242.
- ³⁹ 1943 m. gruodžio 2 d. operatyvinis įsakymas 253-iajam batalionui, ibid., l. 243.
- ⁴⁰ 253-iojo bataliono 4-osios kuopos vado vyr. lttn. M. Cieminio pranešimas Nr. 9 bataliono vadui, ibid., b. 5, l. 92.
- ⁴¹ Ibid., b. 6, l. 49.
- ⁴² Ibid., b. 4, l. 5.
- ⁴³ Ibid., l. 22, b. 8, l. 91–92.
- ⁴⁴ Ibid., l. 91.
- ⁴⁵ Ibid., l. 91 a. p.
- ⁴⁶ Ibid., l. 39.
- ⁴⁷ Ibid., l. 206.
- ⁴⁸ Ibid., l. 88–89 a. p.
- ⁴⁹ 253-iojo bataliono vado 1944 m. sausio 13 d. operatyvinis įsakymas Nr. 1, ibid., b. 4, l. 247.
- ⁵⁰ Ibid., l. 249.
- ⁵¹ Ibid., b. 8, l. 88.
- ⁵² Ibid., l. 88–88 a. p.
- ⁵³ Ibid., l. 86.
- ⁵⁴ Ibid., b. 5, l. 3.
- ⁵⁵ Ibid., b. 8, l. 86 a. p.
- ⁵⁶ Ibid., l. 85, b. 5, l. 4.
- ⁵⁷ Ibid., b. 5, l. 4 a. p.–5.
- ⁵⁸ Ibid., b. 4, l. 250, b. 5, l. 7.
- ⁵⁹ Ibid., b. 5, l. 9–11.
- ⁶⁰ Ibid., l. 11.
- ⁶¹ Ibid., l. 11 a. p.
- ⁶² Ibid., b. 4, l. 252.
- ⁶³ Ibid., b. 5, l. 14.
- ⁶⁴ Ibid., l. 16 a. p.; b. 8, l. 80.
- ⁶⁵ Ibid., b. 5, l. 18.
- ⁶⁶ 253-iojo bataliono vado 1944 m. vasario 22 d. operatyvinis įsakymas Nr. 4, ibid., b. 4, l. 253.
- ⁶⁷ Jungtinės policijos kuopos vado 1944 m. vasario 10 d. raportas lietuvių policijos ryšių karininkui, ibid., b. 5, l. 116–116 a. p.
- ⁶⁸ 253-iojo bataliono vado 1944 m. vasario 22 d. operatyvinis įsakymas Nr. 4, ibid., b. 4, l. 253.
- ⁶⁹ Ibid., l. 253, b. 5, l. 19.
- ⁷⁰ Ibid., b. 5, l. 20 a. p.
- ⁷¹ Ibid., b. 8, l. 79 a. p.
- ⁷² Ibid., b. 5, l. 22, 25 a. p.
- ⁷³ Ibid., b. 5, l. 26 a. p.
- ⁷⁴ Ibid., l. 28 a. p.
- ⁷⁵ Ibid., b. 8, l. 76 a. p.
- ⁷⁶ Ibid., b. 7, l. 149; b. 8, l. 74–74 a. p.
- ⁷⁷ Ibid., b. 7, l. 149.
- ⁷⁸ Ibid.
- ⁷⁹ Ibid., b. 8, l. 74 a. p.
- ⁸⁰ Ibid., b. 5, l. 39 a. p.
- ⁸¹ Ibid., b. 8, l. 70 a. p.
- ⁸² Ibid., l. 70 a. p.–71.
- ⁸³ Ibid., l. 71 a. p.
- ⁸⁴ Ibid., b. 7, l. 126.
- ⁸⁵ Ibid., l. 115.
- ⁸⁶ Ibid., l. 117–118.

⁸⁷ Ibid., b. 5, l. 44.

⁸⁸ 253-iojo bataliono vado kpt. V. Žibo 1944 m. balandžio 7 d. operatyvinis įsakymas Nr. 6, *ibid.*, b. 4, l. 268.

⁸⁹ Ibid., b. 5, l. 50 a. p.

⁹⁰ 253-iojo bataliono 1-osios kuopos vado 1944 m. balandžio 12 d. raportas bataliono vadui, *ibid.*, b. 7, l. 83 a. p.

⁹¹ Ibid., l. 58 a. p.

⁹² Ibid., l. 67.

⁹³ Ibid., b. 8, l. 66 a. p.

⁹⁴ Kautynių su lenkų partizanais Sužionių rajone aprašymas. 1944 m. balandžio 26 d., *ibid.*, b. 7, l. 60–60 a. p.

⁹⁵ Ibid., l. 6, 10, 11, 12.

⁹⁶ Ibid., l. 21, 23, 25, 26.

⁹⁷ Ibid., l. 63, 65, 66.

⁹⁸ Ibid., b. 5, l. 69 a. p.

⁹⁹ Ibid., b. 8, l. 47.

¹⁰⁰ Ibid., l. 6.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Ibid., b. 5, l. 62 a. p.

¹⁰³ Ibid., l. 63.

¹⁰⁴ 253-iojo bataliono vado 1944 m. gegužės 30 d. operatyvinis įsakymas Nr. 9, *ibid.*, b. 4, l. 73.

¹⁰⁵ Titelio grupės vado 1944 m. gegužės 31 d. įsakymas Nr. 1, *ibid.*, l. 74 a. p.

¹⁰⁶ Ibid., b. 5, l. 72 a. p.

¹⁰⁷ Plk. ltn. Titelio 1944 m. birželio 4 d. įsakymas Nr. 5, *ibid.*, b. 4, l. 77.

¹⁰⁸ 253-iojo bataliono vado 1944 m. birželio 5 d. operatyvinis įsakymas Nr. 10, *ibid.*, l. 88.

¹⁰⁹ Plk. ltn. Titelio 1944 m. birželio 9 d. įsakymas Nr. 6, *ibid.*, b. 4, l. 80.

¹¹⁰ Ibid., l. 77–77 a. p.

¹¹¹ Ibid., b. 8, l. 4 a. p.

¹¹² Ibid., l. 4.

¹¹³ Ibid., b. 4, l. 84.

¹¹⁴ Ibid., b. 7, l. 16.

¹¹⁵ Ibid., b. 6, l. 157.

¹¹⁶ M. Asipausko 1944 m. rugsėjo 24 d. tardymo protokolas, LYA, baudžiamoji byla Nr. 45787/3, l. 25–25 a. p.

¹¹⁷ L. B., “Lietuvių apsaugos dalinių 257 Bn.”, *Karys*, 1979, Nr. 6 (1553), p. 232.

¹¹⁸ Ibid., p. 232–233.

Arūnas Bubnys

THE OPERATION OF THE 253RD LITHUANIAN POLICE BATTALION IN 1943–1944

S u m m a r y

During the Nazi occupation there were formed 23 National Police Battalions in Lithuania. The history of some of those battalions has been deeply analysed and published by historians. The history of the 253rd National Police Battalion is a “blank spot” in the Lithuanian Police Battalion’s history.

The battalion operated 14 months: from May 1943, to August 1944. About a year it participated in fights against the Soviet and Polish partisans. The

battalion distinguished itself by little losses in those fights. The servicemen of the battalion preserved discipline and fighting efficiency to the end of its existence. Except the fact, that the battalion participated in some forced labour round-ups organised by the Nazis in Švenčioniai district, it did not commit any major war crime. The battalion did not participate the persecution or annihilation of either Jews or any other nationality civilian people.